

Keliaujančiųjų smėlynų kraštas

Saulėtą žiemos dieną pasižiūrėjus nuo aukšto Obelijos piliakalnio, kiek akis užmeta aplinkui trijų apskričių — Marijampolės, Seinų ir Alytaus — kampe blizga plačios ežerų lygumos ir žvaigždutėmis spinksi kalniukuose sniegas. Tai žavingoji Metelių apylinkė su didžiaisiais mūsų krašto ežerais. Čia pat stačiakrantis didysis Dusios ežeras. Šalia jo, už kilometro platumo juostos, šilais apsupęs Metelių ežeras. Dar už kilometro kito — baltuoja dešimtkilimetrinė Obelija, ir visoje gražioje apylinkėje stovi puriu sniegu apibertos sodybos, lygiai taip, kaip prieš dešimtį metų ar dar seniau. Tik žmonės kiti šiandien čia begyvena: jie netiki tiems valduokliams, kurie kitkart vaikščioję Vilkežiu balose; netiki ir tiems paslaptingiems kelvedžiams, kurie tamsią naktį klaidindavę žmones ant platus 23 kvadratinį kilometrų Dusios ledą. Jie tiki sau, savo darbu, savo žemei; jie tiki ateisiančioms dienoms.

Nuostabiai gražios Metelių apylinkės jau ir prieš šimtus metų viliojo net Lietuvos didikus, kurie netai čia lankydavosi Metelių šilainėse žvėrių pasimedžiotų ir Dusios vandenyse didžiųjų lydžių ir ešerių pasižvejoję. Patiko ir kunigaikščiui Povilui Sapiegai Metelių apylinkė, kuri tada, prieš pusketvirtą šimto metų, dar ir vardo neturėjo, ir jis 1619 metais čia įstelgė katalikų parapiją. Tarp Dusios ir Metelių ežerų pastatė bažnyčią, o aplink ją pradėjo kurtis ir nedidelis žvejų kaimelis. Toks jis ir šiandien tebestovi, stogais prisiglūdęs paežerėje, nors jau daug metų praėjo nuo anų pirmųjų pirkučių. Kai kiti miestai ir miesteliai augo, Meteliai liko vis tokie patys, vis tokių pačių kuklių paežerės žvejų apgyventi. Net neteko ir to, ką sau jau buvo išsikovoję: net Metelių valscius prieš keliolika metų buvo panaikintas. Tik kai ateina vasara, tada šventadieniais Metelių paežeres sujudina medžiotojai ir meškeriotojai iš tolimo Kauno, pilki automobiliai kelia dulkių debesis. Žinoma, tai buvo prieš karą, kai ne tik Metelių apylinkė nebuvo mačiusi kovų viesulo. Kai prieš pustrėčią metų ramią Metelių apylinkę užgulė tūkstančiai raudonarmiečių, ir ši tyli apylinkė pajuto artėjančią audrą. Pilni apylinkės miškai prisigūžė raudonarmiečių, o dulkėtu Metelių vieškeliu dieną ir naktį užė sunkvežimiai. Juk iš čia ir siena nepertoliausia. Birželio 22 priešpietyje Metelių paežerėje jau mėtėsi tankų ir patrankų likučiai, o iš rugių ir kadugynų išlindę baimės apimti raudonarmiečiai klausinėjo kelio į Minską ir Maskvą.

Idiliškąją Metelių apylinkę pamėgo ne tik Kauno žvejotojai, ne tik triukšmingi raudonarmiečiai, bet ir baltųjų gulbių šeima, kuri beveik kiekvieną vasarą atsikrenda čia, susikrauna didelį lizdą prie pat ežero kranto ir nardo po tankius meldynus. Tai dar viena Metelių puosmena, todėl visai nenuostabu, kad

prieš kelerius metus Lietuvos valstybinės įstaigos rado reikalo Metelių gulbes apsaugoti net tam tikromis taisyklėmis. Vietos eiguliu teko skirti net premiją už rūpestingą gulbių poros priežiūrą ir apsaugą. Tačiau gražios gulbių plunksnos pavilijoje tūlą paežerės gyventoją, kuris ryžosi siapta vieną gulbę nušauti ir iš jos plunksnų pasidaryti tikrai pas mus retą — gulbės plunksnų pagalvę. Lietuvos teismas jį skaudžiai nubaudė. Byla savo laiku buvo labai populiari, jos aprašymu, o ypačiai sprendimui, nemaža vietos skyrė net laikraščiai.

Savo metu tūli Kauno restoranaui mėgdavo pasireklamuoti ir net laikraštyje paskelbti: „Be kitko — šiandien Dusios seliavos“. Sako, kad daugmas dažnesniųjų klientų pulkiai žinojo Dusios seliavas, ir tokia reklama juos tūlam pusvalandžiui patraukdavo. Seliavos yra viena geresniųjų mūsų krašto žuvų, kurių tik retai kuriame ežere galima sugauti. Dusios ežeras kaip tik žinomas seliavomis. Jau keliolika metų prie Metelių yra įrengta seliavų rūkykla, kurioje išrūkytos seliavos keliauja į artimesnius ir tolimesnius miestus, pirmoje eilėje į Kauną. Didelė dalis bažnytkaimio gyventojų nuo seniausių laikų gyvena ir dirba prie ežero. Kalnuotas ir nelygus tas Dusios ežero dugnas, o va ir tos seliavos tik vienoje kitoje vietoje tesirodo. Gali kartais jų išstiga mėnesį su tinklais po visą ežerą ieškoti ir nesugausi, jei nežinosi, kada kurioje vietoje užmesti tinklus. O senasis Dusios žvejys pulkiai žino, kur ir kada užmesti tinklus, kad ištrauktum lydžių, kad tinklan įspainiotų ešeriai ar kad išpildytum seliavų užsakymą. Jis pulkiai žino ir beveik niekada neapsirinka.

Pats seniausias paežerės žvejys ir dabar šventai tiki, kad tas Dusios paežerės šaltinis ir prie jo stovinti visoje Dzūkijoje žinoma Kryžių koplytėlė esanti tikrai stebuklinga. Ne dėl to, kad kiekvienais metais per Sekmines ir šventąjį Petrą čia suvažiuoja dešimtys tūkstančių žmonių ir atlaidus, kad senas stebuklingo vadinamas paveikslas kabo koplyčios sienoje, o todėl, kad šis seniukas gali išskaičiuoti kiekvienam keliolika žmonių, kurie, pasak jo, tikrai pasveikę koplytėje aplankę ir stebuklingojo šaltinio vandens paragavę. Padavimas irgi kažką panašaus sako. Per karą su švedais 1702 m. lietuvių kariuomenė buvusi sustojusi Dusios paežeryje. Kariuomenės vadas, didysis Lietuvos etmonas Mykolas Vyšniaveckis, liepęs nueiti Šv. Panelės paveikslą ir pakabinti jį ant čia pat pastatytų trijų kryžių. Čia buvusios laikomos pamaldos ir kariuomenė jų klausydavusi. Kartą taip arti prislinkę švedai, kad lietuviai buvę paežerėje apsupti, ir didelė jų dalis čia žuvusi. Nebuvo spėta nė paveikslą pasiimti. Tik vėliau plemenys kryžius ir paveikslą aptikę, nusikabinę ir parsinešę namo. Kartą į tuos namus užėjęs senas švedų karo dalyvis, aklas

invalidas. Jį vaikai pavedėję paežere ir pasakę, kad dabar einą pro tris kryžius. Seniukas atsiminęs tą vietą ir susukęs: „Švenčiausioji Borūnų Dievo Motina! Juk mes čia stovėjome ir vadui įsakius pastatėme tuos kryžius“. Tai ištaręs, seniukas praregėjęs. Įvykis buvęs praneštas ir Metelių klebonui, nes, pagal senelio pasakojimą, buvęs rastas ir paveikslas su įrašyta 1702 m. data. Paveikslas buvęs pakabintas atgal ant viduriniojo kryžiaus. Vėliau Metelių klebono rūpesčiu buvo pastatyti ir koplyčia. Vietovė su koplyčia nuo senųjų trijų kryžių pavadinta Kryžių vardu, ir kiekvienais metais atlaidų dienomis čia susirenka tūkstančiai žmonių iš tolimiausių apylinkių.

Kai vasarą patenki į Metelių apylinkę, tai vos eiti per įkautusį smėlį begali: plačią apylinkę supa vieni smėlynai, kurie karštomis vasaros dienomis nuo saulės taip įkaista, kad, pasak žmonių, „Meteliuose ir kiaušinis smėlyje gali iškepti“. Ir tai visai galimas dalykas. Ne veltui čia ir keliaujančiųjų smėlio kaimų, kaip retai kur kitur, galima užtikti. Antai, smėlio juostoje tarp Metelių ir Obelijos ežerų yra toksai Mockonių sodžius. Dar vienas kitas senesnisys mockonietis prisimena, kaip toje vietoje, kur dabar didelė smėlio kopa, prieš keliasdešimt metų vešliai augo kaimo daržai, o ten, kur anuomet buvo gilus šulinys, dabar stovi supustytas gerokas smėlio kalniukas. Mat, iš ežero išplaunamą smėlį vėjas vis pusto ir pusto, neša tolyn į kaimą ir beria ant laukų ir sodybų. Užpustytąjį Mockonių sodžių žino ir Lietuvos geografija, nes jis tikrai įdomus. Jame yra tokių trobelių, kurios užvertos nuo įkyraus keliaujančio smėlio aukšta tankių pinučių tvora ir per keliasdešimt metų aplinkui apipustytos dideliais smėlio pylimais. Lietuvos vyriausybė jau buvo sudariusi planą šiam sodžiui iš čia iškelti ir jo vietą atitinkamu būdu bandyti užsodinti medžiais, tačiau prasidėjęs karas ir užgriuvę bolševikai viską suardė. O mockoniečiai tikrai norėjo įsikurti kur nors netolimoje apylinkėje, geresnėje žemėje. Jiems jau nusibodo ta nuolatinė kova su keliaujančiais smėlynais, kurie nuo senų laikų naikina derlingus žemės plotus ir į langus trankosi barškančiais akmeniu-kais.

Nuobodu šioje gražioje apylinkėje dabar žiemą. Nėra čia jokios skaltyklos, beveik nėra radijo, o laikraščiai tik po savaitės kitos teateina. Tad Meteliai vėl laukia pavasario. O jis ir vėl visu žalumu nusities šiomis nuostabiomis ežerų ir šilainių apylinkėmis.